

УДК 334.02

ФОРМУВАННЯ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗИВНОЇ ЕКОНОМІКИ ДЛЯ ТУРИСТИЧНО-АКТИВНИХ РЕГІОНІВ

Балджи М.Д., д.е.н., професор

Одеський національний економічний університет, Україна

Актуальність обраної теми полягає у поглибленні теоретико-методологічних аспектів моделювання економіки, а саме однієї з її форм – інклюзивної, та вдосконалення існуючих підходів розвитку туристично-активних регіонів України за рахунок всебічного використання внутрішніх ресурсів. На підставі аналізу наявного ресурсного потенціалу та визначення рівня його використання в регіонах планується побудова інклюзивної моделі, яка дозволить всебічно оцінити розвиток регіону, окреслити його стратегічне планування та перспективи.

Використання підходу інклюзивності надає можливість довести, що одного параметра «стійкості» для економічного зростання недостатньо: він має позитивно позначатися на добробуті широких верств населення, надавати рівні можливості для реалізації потенціалу. Особливої вагомості набуває подальше вивчення рівня туристичної активності регіонів України, впровадження принципів інклюзивності та перспектив їх функціонування за рахунок комплексного залучення наявних внутрішніх ресурсів. Реалізація поставленої проблематики можлива за допомогою вдосконалення методики моделювання.

Пропонується розгляд інклюзивної економіки з точки зору залучення соціальних, економічних та екологічних елементів та її реалізації за рахунок внутрішніх ресурсів, тому до елементів наукової новизни належать:

– теоретичне обґрунтування організаційно-інформаційних аспектів та етапів формування сучасної методології дослідження моделювання розвитку економіки, в т.ч. інклюзивної, що на відміну від існуючих базуються на фізичних моделях й дозволяють провести мезомасштабне дослідження; розробка концептуальних положень інклюзивної економіки та організаційного механізму її реалізації на рівні регіону;

– побудова моделі розвитку інклюзивної економіки для туристично-активних регіонів, яка на відміну від існуючих, дозволить всебічно оцінити розвиток регіону, окреслить його стратегічне планування та перспективи, здійснити моделювання транспортних властивостей на основі вивчення організаційно-економічних аспектів, пов'язаних з поведінкою ресурсокористувачів.

У вітчизняній літературі питаннями регіоналізації країни займалися В.Симоненко, В. Половкін, О. Діброва, О. Шаблій, А. Пономарьов. В загальному вигляді варіанти регіоналізації країни враховують, що регіон як

частина географічного простору становить цілісність природного середовища, господарства й населення. Тобто згідно з принципом регіонально-цілісного уявлення регіон розглядається науковцями як цілісна система, елементи якої перебувають у взаємодії. Схема поділу території України, що викликана потребами розвитку туристичної галузі, обумовлюється впливом природних і соціально-економічних чинників. І саме на підставі цих факторів, на думку української дослідниці Є.Панкової, виділяються туристичні регіони і райони. Туристичний регіон розглядається науковцем як територіально-туристичну систему, яка поєднує кілька туристичних районів, що мають свої специфічні особливості і об'єднані географічними, історичними, ресурсними факторами; туристичний район – як група туристичних комплексів, об'єднаних спільною територіальною структурою туристичного господарства. Єдиної схеми туристичного районування на сьогодні не розроблено. Частиною дослідників відокремлюється чотири туристичних регіони: Карпатський, Поліський, Дніпровський і Азово-Чорноморський, які, в свою чергу поділяються на 35 туристичних районів. Інші виділяють сім регіонів: Карпатський (західний), Волинсько-Тернопільський (північно-західний, або поліський), Житомирсько-Вінницький (буферний), Київський (центральний), Харківський (північно-східний), Дніпровсько-Донецький (південно-східний), Причорноморський (південний). Треті схильні об'єднувати три приморські райони в один Кримсько-Одесько-Азовський туристичний регіон, виділяючи також Карпатський туристичний район [1, с. 24].

Основою туристичного районування є рекреаційне районування, тобто поділ території на окремі таксономічні одиниці, що відрізняються туристичною спеціалізацією, структурою рекреаційних ресурсів і напрямом їх освоєння. Рекреаційні ресурси характеризуються природними умовами, площею їх поширення, тривалістю використання. Рекреаційне районування на сьогодні теж не є остаточно розробленим і жорстко усталеним [2, с. 22-23].

Продовжуючи з'ясовувати зміст поняття „туристичний регіон” ми звернулися до енциклопедичного словника-довідника з туризму, у якому наведено дві трактовки цього терміну. Згідно першої туристичний регіон розглядається як „територія, якій належать спеціальні заклади і послуги, що необхідні для організації відпочинку, навчального процесу або оздоровлення”. Туристичним регіоном на думку авторів може вважатися як будь-яке велике місто, так і невеликий населений пункт, що має пам'ятки історії і культури та інші об'єкти, які приваблюють увагу туристів. Регіони поділяються на регіони широкої та вузької спеціалізації. Різниця між ними у тому, що „вибір туристичного регіону широкої спеціалізації можна вважати випадковим, оскільки сам регіон не представляє для туриста інтересу на відміну від регіону з вузькою

спеціалізацією, перебування в яких туристом планується заздалегідь”. За другим визначенням туристичний регіон становить собою групу країн, які мають схожі умови розвитку і характеризуються спільністю генезису і взаємозв'язком компонентів туристської індустрії [3, с. 268].

Ще один підхід до тлумачення терміну „туристичний регіон” представлений у монографії М. Борушак „Проблеми формування стратегії розвитку туристичних регіонів”. На думку авторки, туристичний регіон – це географічна територія, яку гість або туристичний сегмент вибирає з метою подорожі. Така територія містить всі споруди, необхідні для перебування, розміщення, харчування і організації дозвілля туристів. Регіон є єдиним туристичним продуктом і конкурентоспроможною одиницею і повинен управлятися як стратегічна комерційна одиниця [4, с. 67]. Науковцем також було встановлено, що в основі виникнення різноманітних підходів до визначення поняття „туристичний регіон” лежить селективний вибір туристичних ознак, детальний аналіз яких дозволив поділити регіони на чотири групи:

1) туристичний регіон визначається певною туристичною ознакою (наприклад, наявністю туристичного потенціалу, унікальних природних чи історико-культурних пам'яток тощо);

2) туристичним може вважатися лише той регіон, у якому обов'язково виробляється туристичний продукт;

3) щоб називатися туристичним регіоном, територія повинна відповідати основним вимогам: мати об'єкти туристського інтересу (пам'ятки історії та культури, музеї, природні атракції тощо); в її межах повинна існувати можливість надання необхідних для задоволення потреб туристів послуг такої якості, на яку очікує клієнт (транспортне обслуговування, умови для проживання, організація дозвілля з відповідним рівнем обслуговування);

4) регіон слід уважати туристичним, якщо використання і реалізація туристичних ресурсів здійснюється у відповідному обсязі, а набір запропонованих туристичних послуг є значно ширшим від мінімально необхідного, з врахуванням специфіки конкретного туристичного регіону [5, с. 10].

Таким чином, туристичний регіон являє собою територію, що має в своєму розпорядженні об'єкти туристського інтересу і пропонує певний набір послуг, необхідних для задоволення потреб туристів. Як туристичний регіон можуть розглядатися і окремих комплекс, і місто, місцевість, курорт, район, область, країна або навіть група країн, які турист вибирає за мету своєї подорожі [1, с. 30].

Останнім часом разом із поняттям „туристичного регіону” у туристському лексиконі вкорінюється також поняття „регіонального туризму”, яке містить у собі два тісно зв'язані між собою аспекти: географічний і соціально-економічний. Перший відображає просторовий

розподіл рекреаційних ресурсів, об'єм рекреаційних потреб місцевого населення і ступінь задоволення їх у конкретному районі, а також можливості для залучення зовнішніх туристських потоків на дану територію. Другий свідчить про рівень рекреаційного розвитку території, що зумовив місце даного регіону на вітчизняному і світовому туристському ринку, і соціально-економічні умови, здатні стимулювати або стримувати розвиток сфери туризму.

Поряд з цим, формується поняття «туристично-активний регіон», яке окреслює не тільки географічні чи соціально-економічні аспекти, а й підкреслює його значимість в розвитку економіки країни. Туристично-активні регіони за певним рівнем туристичної потреби, наявністю відповідного потенціалу й ступенем його використання, рівнем господарської діяльності та, виходячи з цього, за існуючою системою активності в економіці.

Проблема розвитку туристично-активних регіонів України полягає у односторонності та сезонності розвитку економіки. Тому важливим завданням, вирішення якого передбачається в проекті, виступає процес моделювання інклюзивної економіки, що обумовить визначення перспектив розвитку регіонів, вдосконалення їх стратегічного планування за рахунок використання наявних ресурсів. Хаотичне використання ресурсного потенціалу в туристично-активних регіонах призводить до загострення економічної, соціальної та екологічної ситуацій та актуалізує питання впорядкування господарювання й вимагає їх прискіпливого дослідження.

Застосування методологічних підходів моделювання на основі модифікації моделей Неймана, Солоу і Самуельсона-Хікса, а також Дебая-Грюнейзена дозволяє враховувати ангармонічності, що призводять до нелінійної залежності кластерних рівнів від вихідних чисел. Подібність до фізичної моделі дозволяє провести мезомасштабне дослідження, що використовуються для вивчення туристично-активних регіонів при врахуванні використання власного ресурсного потенціалу, зокрема, кластерна динаміка та методи Монте-Карло для визначення ступенів ризику й можуть бути використані для виявлення параметрів бізнес-моделей та моделювання розвитку економіки. Синтез досліджень дозволить здійснити моделювання транспортних властивостей туристично-активних регіонів на основі вивчення інших суттєвих явищ, пов'язаних з поведінкою ресурсокористувачів.

Для туристично-активних регіонів розвиток інклюзивної економіки на основі комплексного ресурсокористування є надзвичайно важливим, адже саме він може забезпечити сталість, дієвість та можливість постійного отримання прибутку. Дія механізму комплексності надає регіонам стабільність, просторово-часову стійкість та дозволяє забезпечити перспективний розвиток.

У межах розробки положень до моделювання розвитку інклюзивної економіки для туристично-активних регіонів доцільними вбачаються обґрунтування таких пріоритетів, як: соціо-еколого-економічне зростання, що досягатиметься за рахунок ефективного господарювання, комплексного використання внутрішніх ресурсів та підвищення добробуту населення; досягнення нової якості розвитку економіки за рахунок переходу до інклюзивної моделі, яка дозволить всебічно оцінити розвиток регіону, окреслити його стратегічне планування та перспективи.

Отже, передбачається реалізація комплексу заходів, які сприятимуть розв'язанню наявних соціо-еколого-економічних проблем, ініціації господарської діяльності, збільшенню обсягів конкурентноспроможних послуг, здатних задовольнити потреби споживачів, поширенню на цій основі розвитку туристично-активних районів при реалізації інклюзивної економіки за рахунок власного ресурсного потенціалу. Проект покликаний стимулювати розвиток економіки, комплексне використання наявних ресурсів регіону, підвищити рівень міжгалузевого виробництва, забезпечити конкурентоспроможність та інноваційність в різних типах господарських територіальних систем, окреслити на основі моделей розвитку інклюзивної економіки перспективи їх функціонування й стабільності. В результаті проведених досліджень очікується отримати екологічний ефект від комплексного використання ресурсного потенціалу, соціальний та економічний ефект від реалізації положень інклюзивної економіки.

З метою вдосконалення управління розвитком інклюзивної економіки у травні 2017 році ЄБРР ухвалив Стратегію економічної інклюзивності на період з 2017 р. по 2021 р., метою якої стало прискорення переходу країн до інклюзивної ринкової економіки, використовуючи силу приватного сектора для створення економічних можливостей для усіх верст населення [4]. На жаль в Україні подібна стратегія поки що відсутня. Тому вагомим внеском в розвиток вітчизняної економіки має стати новий державний документ.

Література

1. Кобзова С. Н. *Поняття „туристический регион”, „региональный туризм” и „туристский маршрут” в современном научном дискурсе* // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. 2010. №16(203). С.24-31.
2. Панкова Є.В. *Туристичне краєзнавство: навч. посіб. К.: Альтерпрес, 2003. С. 22–23.*
3. Смолій В.А., Федорченко В.К., Цибух В.І. *Енциклопедичний словник-довідник з туризму. К. : Видавничий Дім „Слово”, 2006. С. 268.*
4. Боруцак М. *Проблеми формування стратегії розвитку туристичних регіонів: монографія. Л.: ІРД НАН України, 2006. С. 67.*
3. Боруцак М. *Стратегія розвитку туристичних регіонів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук : спец. 08.00.05. Л., 2008. С. 10.*
4. *Economic inclusion. Retrieved from EBRD. URL: <https://www.ebrd.com/what-we-do/projects-and-sectors/economic-inclusion.html> (дата звернення: 30.04.2019)*